

Walczyli z dwoma okupantami

11.8.2026 - | Instytut Pamięci Narodowej

11 sierpnia 2026 roku, na Placu Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie, odbyły się uroczystości upamiętniające 82. rocznicę powstania Brygady Świętokrzyskiej Narodowych Sił Zbrojnych. W obchodach współorganizowanych przez Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN wziął udział zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr hab. Karol Polejowski.

Brygada Świętokrzyska NSZ była jedną z największych formacji partyzanckich działających na ziemiach polskich. Jej żołnierze walczyli równocześnie z okupantem niemieckim i z podziemiem komunistycznym, odrzucając legalne polskie władze na wychodźstwie i stanowiąc awangardę nowej, sowieckiej okupacji. Dzięki szczęśliwemu zbiegowi okoliczności i umiejętnej dyplomacji dowódców całej jednostce udało się przedostać na Zachód, unikając rozbitcia zarówno przez siły niemieckie, jak i sowieckie. Była także jedynym oddziałem polskiego podziemia niepodległościowego, który nawiązał kontakt taktyczny z wojskami zachodnich aliantów, wszedł w ich skład i współdziałał w walce z Niemcami w ostatnich dniach II wojny światowej.

List od Prezydenta RP Karola Nawrockiego, skierowany do uczestników uroczystości, odczytał jego doradca Jan Józef Kasprzyk.

- Dowództwo Narodowych Sił Zbrojnych poszukiwało ocalenia z dziejowej pułapki. Ta jedna z największych formacji podziemnych wojsk polskich przez lata okupacji walczyła przeciwko dwu wrogom, bez złudzeń co do „sojusznika naszych aliantów”, w przekonaniu, że prawdziwe wyzwolenie przyniesie Polsce dopiero klęska obydwu najeźdźców z września 1939 roku. Sformowana 82 lata temu Brygada Świętokrzyska NSZ chroniła rodaków przed Niemcami i ich kolaborantami, przed Sowietami i komunistycznymi dywersantami, wreszcie przed pospolitymi bandytami

- napisał Prezydent RP.

Głos zabrał również zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski, który podkreślił:

- Oddajemy hołd wszystkim polskim bojownikom, którzy w sposób bezkompromisowy walczyli z okupantem niemieckim i sowieckim. Podziemie narodowe było obok Armii Krajowej najliczniejszą organizacją podziemną walczącą o wolną i niepodległą Polskę.

Następnie delegacje złożyły kwiaty przed Grobem Nieznanego Żołnierza. W obchodach wzięli udział m.in. doradca Prezydenta RP Adrianna Garnik, dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN Adam Siwek, a także kombatancki i społecznicy.

Uroczystości zostały zorganizowane przez Instytut Pamięci Narodowej wspólnie z Zarządem Głównym Związku Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych.

* * *

Brygada Świętokrzyska Narodowych Sił Zbrojnych powstała 11 sierpnia 1944 r. Jej żołnierze walczyli

o Niepodległość Rzeczypospolitej zarówno z okupantem niemieckim, jak i sowieckim, a także w akcjach mających na celu obronę ludności cywilnej przed zbrodniczą grabieżą band rabunkowych.

Oddziały Brygady współpracowały z oddziałami Armii Krajowej, Batalionów Chłopskich i NSZ-AK biorącymi udział w akcji „Burza” oraz nawiązały kontakty z Komendami Okręgów AK: Radomsko-Kieleckiego, Łódzkiego i Krakowskiego, czyli na własnym terenie operacyjnym.

Jednym z najbardziej chwalebnych czynów żołnierzy Brygady Świętokrzyskiej było wyzwolenie niemieckiego obozu koncentracyjnego dla kobiet w Holiszowie (filia KL Flossenbürg). W wyniku tej akcji uwolnionych zostało blisko tysiąc kobiet, w tym blisko 300 Żydówek z Polski, Francji, Jugosławii. Baraki, w których przebywały, zostały przez niemieckich oprawców oblane benzyną i tylko brawurowa akcja zbrojna żołnierzy Brygady ocaliła je przed spaleniem żywcem. Obok obozu w Holiszowie zlokalizowane były też liczne zakłady niemieckiego przemysłu zbrojeniowego. Pracowały w nich tysiące niewolników – robotników przymusowych, w tym Żydów. Oni również w wyniku tej akcji zostali uwolnieni.

Na przełomie kwietnia i maja 1945 r. Brygada wzięła udział w ciężkich walkach z Niemcami na terenie Czech, działając wspólnie z żołnierzami 3 Armii gen. George S. Pattona. Żołnierze Brygady wspólnie z oddziałami USA m.in. wzięli do niewoli sztab XIII armii niemieckiej (w tym dwóch generałów). W dowód uznania i podkreślenia, że Brygada Świętokrzyska jest jednostką sojuszniczą, Amerykanie pozwolili jej żołnierzom i oficerom – jako jedynej jednostce polskiej – na noszenie oznak Armii USA.

Polecamy materiały IPN:

- Rafał Sierchuła, *Narodowe Siły Zbrojne (1942–1946)*
- Anna Zechenter, „Jak Brygada Świętokrzyska NSZ ocaliła więźniarki niemieckiego obozu w Holiszowie”
- Dariusz Węgrzyn, „Andrzej Bujok *Jędrak* – jedyny, który przeżył”
- Artur Cieślik, „Brygada Świętokrzyska w KL Holleischen”
- Jan Żaryn, „Dramatyczny marsz, czyli Brygada Świętokrzyska od wewnątrz” („Biuletyn IPN”, nr 8-9/2002)
- Władysław Kołaciński „*Żbik*”, *Między młotem a swastyką*, opracowanie i posłowie Leszek Żebrowski, Wydawnictwo Capital, IPN 2018
- *Wyklęci Niezłomni 1944-1963*, Tomasz Łabuszewski, Piotr Niwiński, Piotr Szubarczyk; Warszawa 2017
- *Polskie Oddziały Wartownicze przy armii amerykańskiej w latach 1945–1989*, red. Monika Mazanek-Wilczyńska, Paweł Skubisz, Henryk Walczak; Szczecin 2016
- *Powracamy Po Swoich* – Prof. Krzysztof Szwagrzyk o operacji „Lawina”
- *Kulisy historii* – Wywiad i kontrwywiad Narodowych Sił Zbrojnych
- *Tajemnice bezpieczeństwa* – Spory o Brygadę Świętokrzyską Narodowych Sił Zbrojnych – wczoraj i dziś

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/246040,Walczyli-z-dwoma-okupantami.html>